Gorkij o literatuře francouzské

Temps uveřejnil 2. a 3. t. m. soudy Gorkého o literatuře francouzské; soudy ty jsou nejen lichotivé, ale i opravdu správné: Gorkij zná do podrobností literaturu francouzskou od jejích projevů nejstarších do knih nejmodernějších a správně ji hodnotí, zvláště prózu francouzskou. „Všem mladým literátům ruským, kteří se mne táží o radu, opakuji neustále: Čtěte Francouze, Francouze, stále Francouze!" Na francouzských autorech cení zvláště pružnost jejich genia, jejich průzračnost, hybnost jejich vět a způsob podávati všecko ve formách nejkouzelnějších. Spisovatel, kterého klade nejvýše z prozatérů francouzských a jejž stále znova a znova doporučuje za vzor mladým autorům ruským, jest duch, který se štítil co nejvíce vší tendenčnosti a každého utilismu: Gustav Flaubert. Není pochyby, že názory Gorkého udiví asi mnohého jeho ctitele u nás, ale není také pochyby, že kdo takto soudí, rozumí opravdu hluboce umění literárnímu.

Výkládek o slušnosti dru Chalupnému

V 15. čísle uveřejnil Přehled neslušný, uličnický epigram nadepsaný „Hodnoty"; chtěl tam sesměšňovat mou studii z Noviny, z jejíhož názvu vytrhl si slovo. Mezi jinými čtou se tam i „verše": „Kulturo! Nietzsche! *Benešová!* Hodnoty zítřku! kam až jsem to s vámi doták." Pisatel otírá se tu o dámu-literátku způsobem, který nezadá mnoho způsobu revolverového žurnalisty Kralovce nevím z kterého pardubického lístku. Epigram ten byl *anonymní:* psal jej tedy nejen člověk neslušný, ale i zbabělý. Odpověděl jsem na tyto verše epigramem v minulém čísle Noviny: posměchem za posměch, a adresoval jsem jej dru Chalupnému a Přehledu, neboť, opakuji, útok byl anonymní a za anonymní uličnictví odpovídá redaktor, který mu poskytuje přístřeší. Jdeš-li klidně ulicí a vychrstne-li na tebe některý uličník ukrytý v patře některého domu špínu, vypořádáš se s domácím, který jej přechovává. To jest věc tak jasná, velký reformátore, jako že $2 \times 2 = 4$. Já nejsem literární dítě, aby mne poučoval nějaký anonym z Přehledu o dosahu slov a pojmů; já užívám slova „hodnota" vesměs důvodně o zjevech, jimž opravdu přísluší. Zdá-li se dru Chalupnému opak, měl mně to v kritickém článečku *dokázat,* ale ne uveřejňovat uličnický a hloupý epigram, kde někdo sumárně plve po celé mé práci a klukovsky otírá se o dámu-literátku, distinguovaného tichého člověka, který žije oddaně své práci básnické a literární a nepřeložil nikdy dru Chalupnému stébla přes cestu. Pan Ch. dostal tedy svůj díl zaslouženě. — A ještě sklepnout si o mně musil veliký reformátor. Jde o můj článeček o pomníku Benešově od Bílka v 21. sešitě minulého ročníku.[1] Napsal jsem tam: „. . . na druhé straně byl pomník jedním hlasem hájen, a hájen šťastně a správně, se stanoviska, s něhož opravdu lze jej dobře uhájit: autor pochopil, že jde o pomník psychický, a správně odtud vysvětlil dílo a jeho logičnost a obhájil Bílka." Tento autor byl p. Ch. a *dnes* mně vyčítá, že prý jsem ho nejmenoval. Milý pane dre Ch.: Jmenovat jsme povinni někoho, když jeho názor prostě přejímáme nebo si přivlastňujeme, ale já Vašeho názoru, milý poctivče, *nepřejímal.* Píši hned dále: „*Ale jest třeba doplniti a zčásti i opraviti tyto vývody,*" a podávám

1 - [Viz Kritické projevy 7, str. 429—430.]

svůj názor na celou otázku, který jest zcela samostatný a neodvislý od názoru p. dra Chalupného. Veliká bolesti velikého reformátora! Tedy: nejmenoval mne! Hrůza! Já byl tehdy tak slušný, že jsem registroval mínění Přehledu, byť bylo jen relativně správné a třebas jsem k němu neměl žádné povinnosti, a dnes splácí se mně to klepem. Inu, veliká jest duše dra Chalupného!

John Ruskin: Dvě stezky — H. B. Walters: Řecké umění — George Moore: Moderní malíři

Dvě stezky Johna Ruskina jsou více ještě než jiné knihy jeho naladěny mravoučně a více než jiné spisy jeho staví proti sobě umění „pravé" a umění „falešné". Pravé umění jest Ruskinovi konec koncův umění založené na pravdě a pozorování přírody: umění západní, volné, naturalistické, pokorné, učelivé a oddané; umění falešné, umění orientální, konvenční, abstraktní; ideál umělecký, jehož nebylo dosaženo nikdy potom, gotika. Ruskin jest estetický Tolstoj, estetický puritán, který prokázal veliké služby modernímu umění; vymetal z něho koštětem velmi drsným a vedeným mocnou rukou všechno to pozlátkové *talmi,* všechnu lež a korupci, jaká do něho vnikala od počátku minulého století a která asi v padesátých letech toho věku zaplavuje je celé. V té době působí Ruskin jako zdravá bouřka, která očišťuje dusné, churavé, zprahlé ovzduší. Dnes jest situace změněna a jest možno hleděti na dílo a působení jeho již historicky. A pozvolna proniká vědomí, že i v Ruskinovi žije mnoho apriorismu, mnoho, co jest dáno a podmíněno časem, vlastí, rasou, výchovou, mnoho spoutaného, co nemůže být posledním slovem: nejednou stává se Ruskinovi, že vylévá dítě s vanou, a jeho puritánství, kdysi užitečné, mohlo by se dnes snadno státi obmezenectvím, kdyby se bralo do slova a do písmene. Pochybuji na př., že dnes nalezl by se estetik nebo historik umělecký, který by napsal o umění indickém, co napsal o něm Ruskin v první své přednášce. A víc: cítíš nadto, a to jest zvláště trapné, že zde z Ruskina hovoří i patriota v nedobrém smyslu slova, člověk, který pomlouvá zemi, která se vzbouřila proti Anglii, a sdílí tak bezděky stanovisko kupčíkův anglických, jež jindy tak šťastně dovedl práskati. —

Waltersovo Řecké umění jest velmi dobrá příručka a učebnice, která vyčerpává svou látku po všech stránkách a podává z řeckých dějin uměleckých i odvětví zanedbávaná v jiných knihách obdobného obsahu: terakoty, kamenoryjectví, mince, práce kovové, malířství. Jest to kniha trochu suchá a místy snad i pedantická a přitom i trochu zběžná (platí to zvláště o kapitole věnované architektuře), ale jasná, solidní a dobře informovaná. Jako úvod do poznání toho jedinečného světa velkosti, krásy a síly, kterým jest řecké umění výtvarné, může vykonati u nás dobře své poslání, jež jí určuje v předmluvě její pečlivý a pozorný překladatel a doplnitel nebo oprávce v nejstarších dobách. Do knihy vloženo jest sedmdesát reprodukcí, většinou šťastně volených. Jen jednu poznámku nemohu přitom potlačiti: týká se reprodukce Praxitelovy Venuše Knidské. Proč jest zde reprodukována kopie vatikánská? Kopie ta nejenže jest v dolejší části těla oblečena v plechové roucho a tím celý motiv její učiněn nesrozumitelný, ale jest pochybena úplně i tím, že její hlava jest zcela nesprávně nasazena, jak dovodil výtečný znatel antického

umění A. Furtwängler. Hlava má býti obrácena napravo a pátrati do dálky, neblíží-li se někdo: jen tak je možno pochopiti motiv Praxitelův. Proč nereprodukovat toto opravené pojetí, jak jest provedeno na mnichovském odlitku sochy vatikánské? Na několika exemplářích hlav zachovaných ojediněle, bez těla, jest celý krk antický, a bylo třeba nasaditi pouze jednu z těchto hlav s úplným krkem na torso, aby bylo získáno původní držení hlavy. —

Rozkošní jsou *Mooreovi Moderní malíři*: ve formě lehké, graciesní, hravé podávají mnoho kladné moudrosti umělecké. Moore jest duch nevšední kultury, opravdový znatel a milovník umělecký, který dovede sevříti zkušenosti dlouhých let do odstavce lehynce jako třešňový květ na papír sechvělého. Moore žil dlouhá léta ve Francii v nejdůvěrnějším styku s rodícím se impresionismem; Francie jest mu dnes pokračovatelkou Italie, dědičkou jejího světového výtvarného poslání; ve Francii zbystřil si Moore oko, zjemnil srdce i ducha, získal svůj jedinečný takt. Co řečeno jest v jeho knize o Whistlerovi, Manetovi, Monetovi, Degasovi, jest zváženo na vážkách velmi jemných; a podiv, který splácí zde Moore velikému, nesnadno dostupnému, „chladnému" mistru Ingresovi, ukazuje, že byl snad nejlépe poučený kritik své doby. Jest radostí obcovati s tímto duchem opravdu volným, nespoutaným předsudky své země a své doby; obě tyto modly, jimž tak rádi obětují kritické mediokrity anglické, jsou zde ukázány, jak stojí na nohách stejně vrátkých jako odporných.

Edouard Rod,

francouzský romanopisec a kritik literární, i u nás známý, zemřel 29. ledna 53letý. Edvard Rod byl švýcarský protestant a býval dříve universitním profesorem v Ženevě; odtud vysvětluje se i moralistní zájem jeho studií literárně kritických a historických, i jeho široký obzor: italský verism byl mu stejně blízký jako básnický idealism a platonism první renesance, angličtí praerafaelité poutali jej jako Leopardi a Goethe, Fogazzaro jako Böcklin. Opravdovou vůdčí úlohu hrál v devadesátých létech minulého století, kdy mladá generace, zhnusená popisným naturalismem a literární statistikou Zolovou, vzrušená hlasy velikých romanopisců ruských, jež uváděl do Francie Melchior de Vogüé, hledala východisko z vědecké brutality soudobé i z neplodného skepticismu doby s vůlí ochrnutou a citem seslabeným. Jako romanopisec vyšel Rod z naturalismu Zolova, ale zaměnil záhy jeho methodu methodou psychologa moralisty, který se stará výlučně o mravní drama vnitřních konfliktů a krisí; škoda, že scházela Rodovi vlastní plastická a básnická síla tvůrčí a že romány jeho trpí většinou jakousi vybledlou schematičností; není podvědomé magie teplého života v jeho dílech. Výše nutno klásti jeho knihy kritické, z nichž přeloženy do češtiny Mravní ideje současné. Z dlouhé řady jeho románů a novel byly k nám kdysi převedeny Obětovaná a Novely.

Otto Julius Bierbaum,

jeden z tvůrců a propagátorů německé moderny, zemřel dne 1. února 45letý. Bierbaum byl autor neobyčejně plodný a pružný, vervní a útočný: lyrik i dramatik, romanopisec i essayista, literární organisátor i popularisátor všude zanechává stopu za sebou, tu hlubší, tu mělčí. Jeho prózou, často buršikosní a poněkud levně lehkou, nedovedl jsem se nikdy nadchnout. Významnější jest jeho lyrika; zde jest s Dehmelem a Liliencronem, jichž však nedosahuje v básnické vervě i výraznosti, obroditelem německé lyriky, kterou vysvobodil z tichošlápského herbářského levandulového epigonství a jíž rozhlaholil zase stráň i les: některá jeho čísla mají kus opravdové německé tradice písňové, a ne bezdůvodně vyslovoval často jako postulát, který kladl na lyriku, vnitřní zpěvnost.

Poslední číslo Čechische Revue

přináší dramatický referát p. J. Kamprův, který nutí k protestu proti jeho methodě venkoncem nemístné v tomto listě. Pan Kamper líčí české scény jako *úplné* příživnice a neorientované nohsledkyně berlínských a vídeňských divadel třetího a čtvrtého řádu, což jistě není v této všeobecnosti a absolutnosti pravdivé, právě jako *není* pravda, že režie Národního divadla dobyla ve Valdštýnu úspěchu jen tím, že uskutečnila scénické návrhy a koncepce p. Killianovy. Tak smí mluvit snad zakuklený konkurent, ale nesmí mluvit referent, a notabene referent listu, který se obrací na forum světové. Neboť jaký má smysl vykládati a rozváděti před tímto širším forem naše nedostatky a pasiva? List, jako jest Čechische Revue, může mít jediný účel: prostředkovati cizině naše *klady*, naše *hodnoty*, naše výsledky, snahy, touhy, plány, naděje, přání. Šikanovat a klepařit není ještě kritisovat, a pak: všecko na pravém místě. Pan Kamper, chce-li a dovede-li kritisovat, může kritisovat po česku v listech českých; ale prát své špinavé prádlo před cizinou — jest v tom rozum a slušnost? Na tuto otázku měla si odpovědět redakce Čechische Revue. dříve než otiskla referát p. Kamprův.

Řada výstav obrazových

vystřídala se v poslední době v Praze, ale nenutí k nijakému zásadnému vyrovnání se: jsou to většinou ukázky dobré vůle, ale slabých sil nebo zhoubné iluse, že k umění stačí již jakási hmotná obratnost a není třeba vlastních tvůrčích sil duševních a intelektuálných. Tyto bludy zavedly v poslední době mimo jiné p. Otu Bubeníčka k Topičovi a p. Krále do Rudolfina. Do jednoho koše s nimi nesmí se však házeti výstava p. Ludvíka Kuby u Topiče, které křivdila většinou česká kritika; jest mně jisto, že pro mnohé plátno p. Kubovo nalezlo by se již pochvalné epitheton, kdyby bylo vystaveno na souborné výstavě Mánesově: neboť u nás rozhoduje stále ještě vlajka, pod níž se plaví, ne jakost zboží, které se plaví. Pan Kuba jest člověk, který budoval a buduje své umění soustavně, vytrvalou, houževnatou vůlí, jež bojuje o každý krok a nepouští nic z půdy jednou získané. Jest cosi chladného v tomto umění, nemá svodů líbivosti ani kouzla, ale jest v něm vůle k formě, která neměla být přehlédnuta. U naší kritiky padli by i velcí mistři světoví (kdyby neměli své historické etikety) pro svůj „chlad"; Ingresa hodila by naše kritika na příklad jistě mezi akademické haraburdí, poněvadž oheň jeho jest diskretně utajen pod vrstvou